

Forvaltning av vernede vassdrag.

Av Børre Pettersen.

Børre Pettersen er statssekretær i Miljøverndepartementet.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
16. februar 1993.*

Stortingets vedtak om Verneplan for vassdrag er meget viktig for norsk vassdragsforvaltning. Dersom Stortinget slutter seg til forslagene fra regjeringen om Verneplan IV vil mer enn 320 vassdragsobjekter være vernet mot ytterligere vannkraftutbygging. Disse inneholder ca. 20% av det utnyttbare vannkraftpotensialet i norske vassdrag.

Dersom disse vassdragsressursene i steden hadde blitt bygget ut f.eks. til eksport, ville det representert verdier for flere titalls milliarder kroner. Ved å avstå fra utbygging må vi tolke dette dit hen at andre verdier representerer minst like store verdier som energien i disse vassdragene selv om de må uttrykkes i andre størrelser enn kroner og øre eller kilowatt-timer.

Stortinget tok allerede ved behandlingen av Verneplan I i 1973 opp utfordringen det er å forvalte en verneplan med så store verdier. De sa det slik:

«Andre inngrep i de sikrede områder som kan redusere deres verdi for naturvern- og friluftsmål og vitenskap må søkes unngått.»

Verneplan II fra 1980 og Verneplan III fra 1986 har bygd på de samme forutsetningene.

Stortinget har ikke gitt videre ret-

ningslinjer for hvordan en bør søke å sikre verneverdiene i vassdragene. Det har vært forutsatt at dette har vært regjeringens oppgave.

I regjeringen er det nærings- og energiministeren som har primæransvaret for dette arbeidet. Men det sier seg selv at dette berører flere andre ministres ansvarsområder. Det er neppe noen hemmelighet for denne forsamlingen at Miljøverndepartementet er sterkt opptatt av hvordan verneplanvassdragene forvaltes. Vassdragsforvaltning er et glimrende eksempel på et tema som berører nesten hele departementets ansvarsområde.

Nærings- og energidepartementet har et ganske omfattende lovverk å støtte seg på i denne oppgaven. Likevel har vi inntrykk av at forvaltningen av verneplanvassdragene ikke alltid har vært god nok. Det foregår en rekke inngrep og utslipp i norske vassdrag hvor det ikke alltid er søkt om tillatelse. Og hvis det blir søkt om tillatelse er det ikke alltid mulig å dokumentere så sterke verneinteresser på det konkrete stedet at det er mulig å si nei.

Resultatet er at det skjer for mange inngrep og utslipp i vernede vassdrag som det utfra vernehensyn ikke burde ha skjedd. Undersøkelser som Direktoratet for naturforvaltning har gjort i vassdrag på Verneplan I og II, viser at det finnes til dels betydelige inngrep i

vassdragene. Mange av disse fantes på tidspunktet da de ble vernet, men det kan heller ikke skjules at mye har skjedd senere.

Jeg er derfor oppriktig glad for at regjeringen i Verneplan IV-proposisjonen hever ambisjonene når det gjelder forvaltning av verneplanvassdragene. Det varsles her en forsterket innsats, basert på et prinsipp om differensiert forvaltning.

I proposisjonen gjennomgås styringsmulighetene i eksisterende lovverk. Konklusjonen er at det er behov for bedre hjemler i de aktuelle lovene, og det må lages retningslinjer som gir forvaltningsmyndighetene et felles grunnlag ved forvaltning av de vernede vassdragene.

Et viktig lovverk er vassdragsloven som nå er under revisjon. Jeg har håp om at vassdragsloven kan forbedres slik at den blir mer operativ i forhold til en del problemer som idag er vanskelige å håndtere. Et eksempel her kan være grusgraving som i en del vassdrag er et betydelig problem som det har vist seg vanskelig å håndtere med dagens virkemidler.

Når temaet for møtet er forvaltning av verneplanen er det vanskelig å unngå temaet juridisk forankring av Stortingets vedtak. Som kjent er verneplanene vedtatt i Stortinget som plenarvedtak uten forankring i noe lovverk. Det har ved flere anledninger vært drøftet om dette burde vært supplert med vedtak forankret i lov. Dette kunne ha gitt et bedre grunnlag for å kunne forvalte verneplanen. Innenfor dagens lovverk er det imidlertid ikke noe naturlig sted å gjøre dette. Det må i såfall til en lovendring.

Konklusjonen så langt har vært at Stortingets plenarvedtak har klare fellestrekk med et lovvedtak, og at det

neppe gir vassdragene bedre beskyttelse om vedtaket gjøres i medhold av lov.

Erfaringene med verneplanen så langt er vel at faren for omgjøring av vernevedtakene i Stortinget er liten. Trusselen mot disse vassdragene er å finne utenfor Stortinget hvor en rekke ulike interesser opptrer. Regjeringen har derfor valgt å konsentrere innsatsen om å bedre forvaltningen.

Arbeidet med dette pågår nå både hos vassdrags- og energimyndighetene og hos miljøvernmyndighetene. Det vil bli redegjort for dette arbeidet i senere innlegg her idag, så jeg skal ikke komme nærmere inn på innholdet.

Jeg føler meg ganske sikker på at skal vi få til en bedre forvaltning av disse vassdragene så må vi være rimelig enige om mål og rammer for arbeidet. Tross alt er det mange aktører med ulik tilnærming til problemene. Vi får ikke disse til å gå i takt uten at vi arbeider aktivt for det. Dette er en typisk nasjonal oppgave hvor staten må ha et særlig ansvar. Men det er ikke det samme som at staten skal ha gjennomføringsansvaret. Staten må sørge for mål og rammer for arbeidet. Staten må også sørge for virkemidlene. Men gjennomføringen vil i stor grad skje lokalt. Kommunene blir derfor en viktig aktør her. De betydelige oppgaver og myndighet kommunene har idag i medhold av plan- og bygningsloven tilsier at vi må ha kommunene med oss.

Jeg tror de aller fleste kommuner vil gjøre en innsats for disse vassdragene. En pekepinn om at interessen for vassdrag og naturverdier er stigende i norske kommuner har vi sett under høringen av stortingsdokumentene om Samlet Plan og Verneplanen for vassdrag. Det er tydelig flere kommuner

som nå ønsker vern av sine vassdrag i forhold til forrige høring, selv om jeg ikke ser bort fra at også andre forhold kan påvirke kommunenes holdninger til disse spørsmålene.

Norsk vassdragsnatur er unik, både pga de betydelige opplevelsesverdiene, men også pga de spesielle biologiske trekkene ved våre vassdrag. Under Rio-konferansen ble det behandlet en konvensjon om biologisk mangfold som Norge har underskrevet. Vern av norsk vassdragsnatur er en oppfølging av konvensjonen Norge har undertegnet. Men dette forutsetter at vernet er reellt. Det har liten hensikt å verne vassdrag mot en brukerinteresse dersom andre brukerinteresser ødelegger de verdiene vernet var ment å beskytte.

Med over 320 vernede vassdragsobjekter er et stort antall kommuner berørt. En utfordring blir å nå ut til disse med skikkelig informasjon. Det er idag god kontakt mellom miljøvern- og vassdrags- og energimyndighetene på sentralt nivå. Oppgavene som ligger foran oss, er såvidt store at et tett samarbeide er helt nødvendig for å lykkes.

Regjeringen har nå grepet fatt i disse forholdene, og det er grunn til å forvente en bedret innsats når det gjelder forvaltning av vernede vassdrag. Jeg tar det for gitt at Stortinget under behandlingen av proposisjonen om Verneplan IV senere i vår, slutter seg til regjeringens forslag om en styrket innsats når det gjelder forvaltningen.

Samfunnsteknikk er et tverrfaglig konsulentfirma med spesialkompetanse innenfor områdene

- **Vannbehandling**
- **Slambehandling**
- **Avløpsrensing**
- **Avfallsbehandling**

SAMFUNNSTEKNIKK A/S
RÅDGIVENDE INGENIØRER OG ARKITEKTER

OSLO - BERGEN - GOL - HAMAR - MOSS - AURLAND

Hovedkontor: Gjerdrumsv. 12 - 0486 Oslo. Tlf.: 22 18 19 40